

הסכם פשרה שאינו על דעת בעל הדין

הגאון הרב יוסף קאפח זצ"ל

הקדמה

אין עושין נפשות לצדיקים דבריהם הן
זכרוניהם¹

מורנו ורבנו, הגאון רבי יוסף קאפח נודע בשערים על מפעלו הכביר בפירוש ספרי הרמב"ם, וההדרתם. הציבור הרחב מודע פחות לפועלו הרב במסגרת בית הדין הרבני הגדול שבירושלים. השנים בהן כיהן הגר"י קאפח כדיין במוסד מכובד זה, הניבו עושר רב של פסיקה מאירת עיניים, בכל תחומי ההלכה.

זכות גדולה נפלה בחלקנו על ידי בנו, ר' דוד קאפח, כשמסר לידינו שנים מפסקי הדין של אביו, הנוגעים ישירות לנושא של קובץ זה – הלכות דיינים, ועל כך תודתנו לו, מקרב לב.

פסק הדין הראשון, משנת תשמ"ג, עוסק בערעור על פסק דין של בית הדין הרבני האזורי, שבו הסדיר בית הדין האזורי את העניינים הכספיים הנוגעים לחלוקת הרכוש המשותף של בני הזוג. הבעל ערער על פסק דין זה בפני בית הדין הרבני הגדול, בטענה שהוא מקפח את זכויותיו. בית הדין הרבני הגדול ביקש מאב בית הדין האזורי שינמק את פסק הדין, והלה השיב שפסק הדין ניתן במסגרת הסכם פשרה, לאחר שהצדדים הצהירו שהם "מבקשים מבית הדין להחליט כראות עיניו על חלוקת הרכוש".

אולם, עיון בחומר הראיות גילה לבית הדין שיש מקום רב להטיל ספק בשאלה, האם אמנם היה הבעל נכון לקבל על עצמו כל פשרה שיעלה בית הדין, אף דוגמת זו שהועלתה בפסק הדין? ואם לאו, מה תוקפו של הסכם הפשרה?

עובדה מעניינת נוספת שהתבררה במהלך הדיון היא, שמדברי אחד מן הדיינים בהרכב בית הדין האזורי ניתן ללמוד שהוא לא ראה את פסק הדין כפשרה גמורה, אלא כהצעת פשרה, אותה יכולים הבעל והאישה לקבל, או לדחות. בהקשר זה התעוררה השאלה, מה דינה של פשרה, כאשר אחד מחברי בית הדין סבור שאין לה תוקף מחייב?

1. בראשית רבה (וילנא) פב, י.

בית הדין הרבני הגדול ירושלים.

תשמ"ג 328/

בפני כב' הדיינים

הרב עובדיה יוסף

הרב יוסף קאפח

הרב אליעזר שפירא

פסק דין

הצדדים התחתנו בסביבות שנת תשכ"ו. בתשכ"ז נולדה בתם. חיי הזוג לא התנהלו על מי מנוחות, ואי הבנות מרובות היו ביניהם, אם נתבטא בלשון עדינה, וזה למעלה מ-11 שנים הזוג אמנם חיים ביחד בדירה אחת, אך בחדרים נפרדים.

בשנת תשל"ג הגיש הבעל תביעה לגירושין, תיק 12685/מא, הצדדים הופיעו לפני בית הדין, והאישה הסכימה לקבל ג"פ, אך משום מה הצדדים לא המשיכו בדיון, ובאדר תשל"ד נסגר התיק מחוסר תנועה. באלול תשל"ד שוב פתח הבעל תיק מס' 12474 בתביעת גירושין, והצדדים הופיעו לפני בית הדין, גוללו מעט מסבלם, ושוב הונח התיק, ובסיון תשל"ח נסגר מחוסר תנועה.

בסוף תשמ"א פתחה האישה תיק 11391, בו תבעה גירושין, ואף הופיעו הצדדים לפני בית הדין, ובאלול תשמ"ב שוב נסגר תיק זה מחוסר טפול. בכסלו תשמ"ג שוב הגישה האישה תביעה לגירושין והצדדים הופיעו לפני בית הדין, התקיימו כמה ישיבות, גוללו את סבלם, וכנהוג כל אחד מטיל את אשמת כשלון חייהם המשותפים על משנהו. מתברר, כי שני הצדדים הגיעו למסקנה שאין תקווה לתקון חייהם המשותפים, וצריכים להיפרד זמ"ז בג"פ [=זזה מזה בגט פיטורין]. האישה עובדת ומשתכרת למזונותיה, וכבר לפני כן הגישה האישה תביעות נגד בעלה למזונות הילדה ברשות אחרת, ותביעתה נדחתה מנימוקים שאינן ענין לנו, וכל סלע המחלוקת ביניהם היא דירתם המשותפת הרשומה ע"ש שניהם, ואשר שניהם גרים-דרים בה עד היום.

ביום א' תמוז תשמ"ג ניתן פסק דין אשר מסקנותיו כדלקמן -

- א. (1) לסדר גט בין הצדדים כהסכמתם.
- (2) על הבעל לעזוב את הדירה לפני סדור הגט.
- ב. (1) הדירה הרשומה ע"ש שני הצדדים, תרשם ע"ש האישה והבת של הצדדים, 75% ע"ש האישה, ו-25% ע"ש הילדה.

- (2) בית הדין נותן בזה הרשות לשני הצדדים הוריה של הילדה ואפוטרופסיה הטבעיים לקבל רשום החלק של הדירה כאמור, - ע"ש הילדה.
- ג. (1) הזכות לאישה לגור בדירה עד שהבת תגיע לגיל 20 שנה.
 (2) בהגיע הבת לגיל 20 שנה כאמור, תהא זכאית - אם תרצה בכך - לדרוש מאמה לאפשר לה לממש את חלקה בדירה.
 (3) הזכות לאם בזמנו, לפצות את הבת על חלקה בדירה, לפי ערכה כפנויה.
- ד. על האם להפקיד ע"ש הבת בתכנית חסכון - באחת מהתכניות המקובלות בבנקים בישראל - סכום של 200,000 שקל, וזאת כדלהלן:
 (1) סכום של 100,000 שקל לא יאוחר מיום כ"א אב תשמ"ג (31.7.83)
 (2) סכום של 100,000 שקל לא יאוחר מיום כ"ג תשרי תשמ"ד (30.9.83)
- ה. פרט לאמור לעיל, אין לצדדים כל תביעות נוספות אחד נגד השני לרבות הכתובה.
- ו. אשר להחזקת הילדה של הצדדים, קובע בית הדין:
 (1) הואיל והבת היא בת למעלה מ-16 שנה, הברירה בידה להחליט אצל מי היא רוצה לחיות, ובחזקת מי מהוריה היא רוצה להישאר.
 (2) אם הבת תחליט להיות אצל אביה או שתהיה במקום אחר, על האב יהא לשאת בכל הוצאות החזקתה.
 (3) אולם אם הבת תחליט לחיות עם אמה, על האב יהא לשלם לאם לצורך מזונותיה והחזקתה.
 (4) בית הדין ידון בגובה המזונות שעל האב יהי' לשלם לאם לצורך הבת, אם תוגש לפניו בקשה לכך.
 (5) ביח"ד ידון בכל עת בענין החזקת הבת ומזונותיה עד השינוי בנסיבות - אם תוגש לפניו בקשה לכך ע"י כל אחד מהצדדים."
- פסק דין זה הוא נשוא הערעור לפנינו, בו קובל הבעל על שבית הדין הוציא אותו נקי מנכסיו, ואין לו בהם הנאה של כלום, ואף גזר אומר להוציא מביתו ומיגיעו.
- וביום י' אד"א תשמ"ד הופיעו הצדדים לפנינו, שמענו השגות הבעל ותשובות האישה, וגם בעינינו יפלא על מה ולמה ניתן פסק דין נשוא הערעור, ובו ביום החלטנו לבקש מבית הדין האזורי טעמם ונימוקם לפסק הדין. הנימוקים ניתנו ע"י כב' האב"ד שליט"א, בו שתי הדגשות שהצדדים "מבקשים מבית הדין להחליט כראות עיניו על חלוקת הרכוש".
- האישה דרשה שכל הדירה תירשם על שמה, "והבעל הציע שחלקו בדירה תירשם ע"ש הילדה, ואילו לעצמו אינו דורש מאומה", זה מדברי כבוד האב"ד שליט"א, שהצדדים קיבלו בקגו"ש [=בקניין גמור ושלם], ונאמנים עלינו דבריו, אף שלא נתפרש בתיק.

בתיק צורפת חו"ד מאחד [מ]חברי בית הדין האזורי, שלדעתו אין לפסק דין תוקף יותר מאשר הסכם רגיל בין הצדדים, וכותב: "למותר לציין שאין כל התחייבות על אף אחד מהצדדים לקבל ולמלא אחר הסדר זה" ואילו היו הצדדים מתגרשים ע"פ הסדר זה, היה מקבל תוקף, אך כיון שהוגש נגדו ערעור, הרי הוא בטל מעיקרא לדעתו.

והנה עם העיון בחומר שבתיקים, אין אנו מוצאים שום רמז שהבעל מסכים לוותר על חלקו, כל מה שהסכים היה שהדירה תימכר, וברור שהכוונה כשהיא פנויה משני הצדדים, והחצי מהמחיר של כל הדירה, יירשם בבנק ע"ש הילדה, ובית הדין בהחלטתו נתן את שלשת רבעי זכות הדיור שהיא למעשה שני שלישים מערך הדירה, לאישה, ואף השליש מערך הדירה נתן כשלשה רבעים לאישה, ורבע לילדה, שכאשר תרצה לממש את זכותה, צריכה להיכנס בדינא ודייני, ולהוציא כפליים ממה שתקבל כידוע, פרט לסכומים שערכם האפסי ידוע לכל, שיוכנסו ע"ש הילדה.

לפיכך, נראה לנו ש"חלוקה" כזו לא עלתה על לבו של הבעל, ואין מנוס מאשר לבטל את כל פסק הדין על כל סעיפיו. וכן סופו של הפסק המתייחס לילדתם המשותפת, הרי היא כיום כבת 18 שנה, ואל לנו לעסוק בעניינה, ומה גם לדברי הבעל – ויש רגלים לדבריו – שכל עניין הילדה סודר ונגמר ברשות אחרת.

לפיכך מחליטים:

- א. מבטלים פסק הדין נשוא הערעור לכל סעיפיו, וברור שהבעל רשאי לדור בביתו.
- ב. אם אחד הצדדים טוען על בעלות בכל הדירה או ברוב הדירה, הדרך פתוחה לפניו להגיש עצומותיו לפני בית הדין, יוכיח את טענותיו, וחזקה על בית הדין שיפסוק כדמו"י.
- ג. מייעצים לצדדים לטובתם ולטובת ילדתם, לסיים את הפרשה ביניהם ביפה שעה אחת קודם.
- ד. אין צו להוצאות.

יוסף קאפח

אני מסכים לפסק הדין הנ"ל

עובדיה יוסף

מאחר ולפי דברי אחד הדיינים, כל החלטת בית הדין האזורי היה רק בגדר הצעת פשרה, וכפי שנוסח כי אין להצעה זו תוקף יותר מכל הסכם שנעשה בין הצדדים, ולפיכך, למעשה כל פסק הדין לא קיים באם אחד מן הצדדים הגיש התנגדות, ולכן אין מקום אפילו להחליט בערעור. ומאחר ולפי דעת הדיין הנ"ל נראה כי לא קבלו בקאג"ס [=בקניין אגב סודר] כדין פשרה שצריכה קניין, ונמצא דגם יש הכחשה בין הדיינים באם היה קבלת קניין. והנה ענין הקניין לא מצאנו מפורש בפרוטוקול בית

הדין, ואף שכתב הש"ך ב[ח"מ] סי' י"ב ס"ק י"ב שהפשרנים נאמנים שעשו קניין, אך מאחר וכאן יש סתירה לכאורה, ולכן נמצא דאין כאן פסק דין שניתן ע"י כולם, ולכן אני מצטרף להחלטה כנ"ל.²

אליעזר שפירא

הוחלט, איפוא, כאמור לעיל:

- א. מבטלים פסק הדין נשוא הערעור לכל סעיפיו, וברור שהבעל רשאי לדור בכיתו.
- ב. אם אחד הצדדים טוען על בעלות בכל הדירה או ברוב הדירה, הדרך פתוחה לפניו להגיש עצומותיו לפני בית הדין, יוכיח את טענותיו, וחזקה על בית הדין שיפסוק כדמו"י [=כדת משה וישראל].
- ג. מייעצים לצדדים לטובתם ולטובת ילדתם, לסיים את הפרשה ביניהם ביפה שעה אחת קודם.
- ד. אין צו להוצאות.

ניתן ביום ד' תמוז תשמ"ד

אליעזר שפירא

יוסף קאפח

עובדיה יוסף

2. **הערות עורך:** הגר"י קאפח היה ער לעמדתו של אחד הדיינים, שלא נעשה קניין על הפשרה, ובכל אופן כתב שנאמנים בעיניו דבריו של אב בית הדין, שהיה קניין. לא ברור מדוע האמין לאב בית הדין, יותר מאשר לדיין הטוען שלא נעשה קניין. עניין נוסף שראוי לתת עליו את הדעת הוא, שככל הנראה, עמדתו של הגר"א שפירא, שמאחר ולפי דעת אחד הדיינים לא נעשה קניין, "אין כאן פסק דין שניתן ע"י כולם", אינה מקובלת על הגר"י קאפח והגר"ע יוסף, שכן, הם לא השתיתו את פסיקתם על עניין זה. ואמנם, הקביעה הנחרצת של הגר"א שפירא, שכאשר אחד הדיינים סבור שלא נעשה קניין, הוא אינו חלק מן הגוף המפשר, אינה פשוטה, ויש עוד לעיין בדבר.